

Quilmes, la llegenda
Marc Grijalvo

**Quilmes,
la llegenda**

Marc Grijalvo

Caligraf

Quilmes, la llegenda

Marc Grijalvo

Edicions Cal·ligraf
Figueres, 2018

Primera edició —
novembre de 2018

La publicació d'aquesta
obra ha rebut el suport
de la Diputació de Girona

Diputació de Girona

Publicació

Edicions Cal·ligraf, SL
Monturiol, 2, 1r 1a
17600 Figueres
Tel. (0034) 615 261 764
www.edicionscalligraf.com
info@edicionscalligraf.com

**Disseny de la col·lecció
i maquetació**

Jaime Vicente

Imatge de coberta

Dani Torrent

Correcció

Ariadna Martín

Impressió

DC PLUS,
Serveis Editorials

ISBN

978-84-949199-1-6

Dipòsit legal

GI 1758-2018

© del text

Marc Grijalvo

© de la imatge de coberta

Dani Torrent

© d'aquesta edició

Edicions Cal·ligraf, SL

*Queda rigorosament prohibida,
sense l'autorització per escrit
dels titulars del copyright,
la reproducció parcial o
total d'aquesta obra per
qualsevol mitjà o procediment,
incloent-hi la reprografia
i el tractament informàtic.
Les infraccions d'aquests
drets es troben sotmeses a les
sancions establertes a les lleis.*

L'any 1492 Cristòfol Colom va descobrir un nou continent, unes noves terres.

El Tractat de Tordesillas de l'any 1494 fixava la manera en què les dues grans superpotències europees del moment (Portugal i Espanya) s'havien de repartir el continent sud-americà descobert recentment. El meridià 46 en fixava els límits i l'Imperi espanyol es reservava tots els territoris situats a l'oest d'aquesta línia del mapa.

Els espanyols conqueriren el continent entrant pel nord, per la serralada andina, on es van desfer del poderós Imperi inca. De manera veloç van anar estenent el seu control cap al sud i a l'oest, sense sobrepassar el meridià que delimitava la seva influència. Malgrat tot, van trigar segles a exercir el control absolut de la regió.

Per aconseguir aquest control i poder espoliar-ne les riqueses, s'hi practicà un extermini brutal i sistemàtic de totes les cultures i pobles que hi van trobar. El que es va anomenar erròniament com descobriment

d'Amèrica va ser un dels més grans genocidis de la història de la humanitat.

Malgrat la brutalitat i l'efectivitat dels seus mètodes, a la regió andina on avui hi ha l'actual Argentina, les valls Calchaquíes van resistir a un exèrcit que no havia trobat aturador en tot el continent.

Els quilmes van ser un dels pobles més rebels de les valls i plantaren cara a l'invasor. Durant molt de temps havien format part dels límits de l'Imperi inca, assimilant-ne gran part dels trets culturals, fins al seu esfondrament. L'any 1664, 172 anys després del descobriment de Colom, el poble dels quilmes encara escapava al control dels conqueridors. La resistència d'aquests homes i dones, que van morir per una terra lliure, és avui una llegenda quasi oblidada: la llegenda dels quilmes.

Primera part:
núvol de pols

Any 1664

**Poblat d'Alcalí, veïns dels quilmes,
als límits de la seva zona d'influència,
febrer de 1664**

L'horitzó començava a emblanquir-se. Un trenc d'alba ben serè.

Les olors, els colors i les sensacions des d'aquell punt del turó sagrat eren màgics.

El cel s'envermellia apressadament; potser faria vent.

Quan els primers rajos de sol il·luminaven el poblat emmurallat de Bili Ahaho, situat al peu d'aquell turonet, es dibuixaven dos somriures als rostres d'aquell parell de joves indis. Agafats de la mà, contemplaven l'espectacle majestuós. Potser per aquells moments tan especials la seva població era un dels racons sagrats de les tribus de les valls. O potser no. Fos com fos, ells gaudien de l'espectacle.

Malgrat que el pare els havia dit molt explícitament que no podien sortir del poblat, l'Ismi i la seva germana, la Talca, havien decidit no fer-li cas. Possiblement, qualsevol altre pare del poblat no hauria consentit una tal desobediència, però ells sabien que el seu pare era diferent.

D'ençà que una estranya malaltia s'havia endut la mare, el pare s'esforçava molt a poder omplir el buit que ella havia deixat. Com tantes altres vegades, faria com si no sabés que els marrecs s'havien escapat novament per esbalair-se a la sortida del sol. Per ell, encara que passessin els anys, només serien dos marrecs. I de cap manera els renyaria aquell dia. L'Ismi estava a punt d'abandonar la infància per passar a ser un nou guerrer del poblat. Quan el sol es pongués darrere el turó, s'iniciaria la cerimònia que el convertiria, per sempre més, en un guerrer de la tribu. Tot i els advertiments explícits del pare perquè els dies següents no sortissin sols del poblat, ells no n'havien fet cas.

—Estàs nerviós, Ismi? —preguntà la germana.

—No. No exactament... Estic mort de por! Diuen que la cerimònia només la superen els purs de cor i aquells que tenen l'esperit del guerrer dintre seu. Només aquells que la Pachamama vol que la defensin. No estic segur que jo tingui...

—Apa! Doncs a mi em sembla que seràs el millor guerrer de tots.

—Gràcies, Talca... xxxit. Ara ja queda poc perquè surtin els primers rajos de sol —va dir mentre li agafava la mà.

Ell deixà clavada la mirada en aquell punt de l'horitzó on cada matí tornava a aparèixer el sol, esperant captar-ne els primers rajos amb la mirada. No era del tot conscient que ella, la seva germana, no fitava l'horitzó, sinó el rostre del seu germà. Era el seu ídol. Se l'estimava amb bogeria. Alguna cosa inesperada agafà desprevinguts els dos germans.

—Què carat passa! —preguntà en veu alta l'Ismi.

—Què és aquell núvol? —replicà la Talca cercant una explicació. El que li mostraven els ulls no era el que veia cada dia. A l'horitzó s'albirava un núvol de pols enorme. No sabia què podia ser.

—Anem cap a casa! Anem a explicar-ho al pare! —va dir ella estirant la mà del germà, que havia clavat la mirada en aquell núvol de pols enorme.

Mentre descendien per les roques argiloses, observaven com el núvol es dirigia cap al poblat fortificat. La muralla tenia més d'un punt dèbil i tots els vailets els coneixien per esmunyir-s'hi sense ser vistos des de la porta d'entrada. Els murs eren de pedra mal tallada i, en molts casos, les juntes desgastades deixaven passos per on s'escapoli les bestioles i els infants. Segurament l'Ismi ja no trigaria a no poder passar per aquells forats tan estrets.

Només d'arribar al poblat, es van adonar que alguna cosa estranya passava. S'havia donat el senyal d'alerta i semblava que la gent havia decidit sortir de les cases sense tenir clar què havia de fer. S'hi respirava un nerviosisme inquietant. A la porta de casa, que compartien amb dues famílies més, veieren la silueta del pare, que els esperava completament angoixat.

La rebuda, però, no se l'esperava cap dels dos. Tan bon punt es van trobar a l'altura del pare, aquest va ventar una bufetada a l'Ismi que el va fer caure per terra. La Talca no va dir res, immòbil, observant el seu germà a terra, ple de pols.

—Fa una bona estona que us estic buscant. Ahir us vaig dir que sobretot no sortíssi del poblat! És que no em podeu fer mai cas?

L'Ismi es reprimí l'instint que l'empenyia a aixecar-se i encarar-s'hi. No gosà. Va empresonar tot l'odi que podia en la seva mirada. Va ser la Talca qui va trencar el tens silenci. El pare era evident que estava pres per l'inquietant nerviosisme que es respirava per tots els racons i que fins a aquell dia no havien percebut.

—Però pare, què passa? Què li passa a tothom? Hem vist un núvol de pols que ve cap al poblat!

—No és un núvol de pols, Talca. Són els espanyols!

En menys de dues hores aquell estol immens de gent es va parar just davant les muralles del petit poblat. En Colcol —el pare de l'Ismi i de la Talca— era el sentinella d'un dels punts de la muralla. Des de l'enclavament enlairat podia veure amb claredat l'exèrcit que havia arribat, amb un nombre de guerrers que no s'havia vist mai de la vida per aquelles contrades. Ni junts, ni per separat. Amb una mà aguantava fort la destal de guerra, mentre que a l'altre braç tenia fermament fixat l'escut de fusta on havia gravat una serp anomenada Apalagua. Al seu darrere, la por de la gent traspuava pels murs del poblat.

Al seu davant, s'estenia un exèrcit que inspirava el terror més profund.

Tots els homes havien estat cridats per ocupar els punts estratègics de defensa. Els infants i les dones s'havien tancat a les cases. Així ho havia ordenat el cacic. Si la decisió l'hagués presa el Colcol, els hauria fet marxar a tots cap al turó; però havia obeït, com tots els altres.

Enfront, aquell exèrcit! Els esclafaria sense cap problema! Els espanyols van formar militarment da-

vant els ulls perplexos dels guerrers indis que ocupaven els murs que els separaven dels invasors. En una primera línia podien veure clarament les llargues llances de la infanteria. Just darrere apareixien les divisions de la infanteria amb armes de foc, equipades amb mosquets i arcabussos. Més enllà es dibuixava clarament la cavalleria, llesta per al que fes falta. En un punt més allunyat es podia entreveure un grup d'homes al voltant de dues bateries de canons. Per sort, de moment no apuntaven cap al poblat. Al seu flanc dret hi havia un escamot enorme d'homes armats. El Colcol podia comprovar inequívocament que no eren soldats espanyols: eren indis. Per les pells i el plomatge que portaven hauria apostat que eren tolombons o pulars, enemics de sempre del seu poble. Amb els alcalins havien format aliances, i no pensava que s'haguessin unit als espanyols, però mai no es podia assegurar. Aquell desplegament de forces no era una bona notícia per al seu poble.

Un crit d'algú amb autoritat emmudí tot l'exèrcit espanyol.

El segon crit va fer que una primera línia de llancers s'agenollés, tot clavant les seves llargues llances a terra. La segona línia, amb armes de foc, prenia posició.

Un nou crit i tornava a emmudir tot l'exèrcit, davant la mirada atònita d'aquell guerrer expectant dalt de la muralla.

El silenci encara el feia esfereir més.

No presagiava res de bo.

El líder del poblat sortí acompanyat dels quatre millors guerrers. Es dirigiren amb pas ferm cap a la pri-

mera línia de soldats. A menys de deu metres s'aturaren. Passats uns instants, un grup d'homes a cavall s'obrí pas i es dirigí cap a la comitiva local. En un clar símbol de submissió, el seu líder decidí agenollar-se davant seu i oferí la seva espasa a l'home que semblava el líder dels espanyols. Els guerrers que l'acompanyaven se'n van separar uns metres. Era una mesura de submissió, segurament amb l'únic objectiu de salvar les vides del poblat que tenia al seu darrere. Una mesura desesperada.

Aquell guerrer estranger baixà del cavall.

S'apropà al punt on es trobava el cap agenollat del poblat.

Amb un cop sec i ràpid li tallà el coll allà mateix.

Sense temps de reacció, una descàrrega de foc dels arcabussos es dirigí als altres quatre guerrers, que es desplomaren, intentant arrossegar-se sense èxit fins on jeia el cos del seu líder. No aconseguiren avançar ni un metre i van quedar immòbils a la terra seca. La sang començava a regar aquell sòl tan àrid.

Des dels murs, la por era tanta que no s'hi va sentir cap soroll ni cap crit. El poble no va poder ni reaccionar davant la mort cruel i esgarrifosa. Costava intentar pronunciar una paraula o simplement empassar la saliva.

El líder dels espanyols aixecà el braç dret en direcció al sol. Al senyal convingut, i sense temps per assimilar els fets, es van començar a produir moviments de tropes; els homes situats a la segona fila de soldats espanyols van avançar fins a posicions per disparar i els projectils van començar a xiular. Les bales trigaren pocs segons a impactar al poblat. Els silencis de la por esdevingueren crits de pànic. L'objectiu eren els homes

de les muralles, on era ell. Tot evidenciava l'inici d'un atac de les tropes ubicades a l'exterior.

Els déus i el seu escut de fusta aconseguiren que cap projectil toqués el Colcol. Es quedà completament arraulit darrere la dèbil protecció, esperant que la pluja mortal parés. Aquells instants li van semblar eterns. Quan finalment cessaren els projectils, va treure el cap de la fràgil protecció que li oferia l'escut per comprovar com tota aquella turba es dirigia sense aturador cap al poblat. Molts homes havien caigut per les bales espanyoles, al seu voltant hi havia cossos sense vida i d'altres bramaven de dolor pels impactes que havien sofert. Els volia ajudar, però pressentia que no serviria de res. Intuïtivament deixà la destal i despenjà la fona, que sempre portava, per començar a llançar pedres amb una enorme força cap a l'exèrcit invasor. Va fer diana en algun cap que deixà mig destrossat. No trigà gaire a adonar-se de la inutilitat del gest. Aquella marea humana no l'aturaria cap fona.

Observava amb feredat com la porta que donava pas al poblat cedia a les primeres envestides d'aquell exèrcit —els soldats li recordaven quan regava els camps i obria les portes del canal, i amb una determinació implacable l'aigua inundava tots els racons. Allò, però, no era aigua, no era vida; eren soldats desitjosos de sang, soldats espanyols.

Els indis que els acompanyaven es mantenien fora del poblat.

Una lluita estèril i desigual.

Només podia procurar salvar la vida dels seus fills. Era absurd entestar-se a mantenir aquella posi-

ció, la batalla estava perduda. Casa seva estava situada al costat oposat del lloc on es trobava, començà a córrer com un esperitat, havia d'arribar-hi abans que els espanyols.

Corria cap a on abans havia deixat els seus fills. De cop, instintivament, minorà la marxa. Els espanyols ja eren dins. Per retrobar-los li calia creuar el carrer principal ple de soldats, que mataven a tothom que els barrava el pas. La resistència dels guerrers era inútil, però no per això deixaven de lluitar: morien amb la destal a la mà. El seu objectiu era un altre: protegir els seus fills. No tenia clar com fer-ho, però no els deixaria sols esperant que aquells salvatges entressin a casa seva. Accelerà de nou la marxa i aconseguí esquivar la primera riuada humana, on els crits i l'orgia de sang es barrejaven amb escenes pròpies de l'infern. Refusant qualsevol intent d'entrar al cos a cos, esquivà com pogué soldats espanyols i guerrers del poblat. Finalment, travessà el carrer principal i es dirigí cap a la casa, que per sort quedava allunyada de l'entrada principal.

Obrí la porta d'un cop sec.

—Ismi, Talca! —cridà només d'entrar-hi.

—Pare! —respongueren tots dos plegats fonent-se en una abraçada.

—La destrucció serà total! Ens cal fugir, és l'única opció! Marxem per l'esquerda de la muralla, des d'on sortiu d'amagat! No perdem ni un instant més aquí dins!

Obeïren atemorits per l'aspecte del seu pare, tacat de sang i amb la destal aixecada. Sortiren de casa amb el pare al davant, preparat per obrir camí.

Finalment tenien a l'abast de la mà el punt des

d'on dos vailets s'escapolien. Aquell petit raig d'esperança s'estroncà quan, des de l'última casa de la muralla, n'eixiren tres soldats espanyols, amb les fulles de les espases roges i els ulls injectats de sang. Els crits que provenien de tots els racons del poblat evidenciaven el desastre.

—Ismi, agafa la teva germana, posa't al meu darrere, corre cap a la muralla, sortiu d'aquí i no paris fins a la fortalesa de Quilmes. Ves a la ciutat sagrada, busca-hi refugi! L'Iquim és l'únic que us pot donar refugi davant aquesta destrucció! Avisa'l del perill, ell sabrà què cal fer. Dignes-li qui ets, t'escoltarà.

El Colcol sabia que només tindria una oportunitat. Era evident que no en sortiria viu. No li importava, no era el seu objectiu. Només volia lluitar per donar una oportunitat als seus fills.

Es dirigí cap al grup format pels tres espanyols i s'hi abraonà sense cap mena de possibilitat. Allò, però, va poder donar un petit avantatge als dos germans, que van passar darrere seu pel costat dels tres soldats enfeïnats eliminant a cops d'espasa aquell indi completament foll.

L'Ismi i la Talca desaparegueren enmig de pedres mal posades del mur defensiu, per un espai on ni el pare ni els soldats podien passar, tot i que ni tan sols havien fet l'esforç de perseguir-los. L'Ismi, quan s'escolaven per la muralla, havia mirat de reüll cap enrere i veié com el seu pare queia a terra amarat de sang mentre els tres soldats s'hi acarnissaven. Li havia semblat que els mirava amb un somriure als llavis.

Els dos germans sortiren de la muralla pensada

per protegir el poblat, però que en aquells moments feia de gàbia.

—Talca, segueix-me! Anem cap al turó, allà hi trobarem refugi i ens podrem amagar!

L'Ismi havia agafat la seva germana per la mà i així arrencaren a córrer. No podien perdre temps, els calia ser ràpids.

Aconseguiren arribar a les primeres pedres de la falda del turó sagrat. Ell pujà primer d'un salt damunt una pedra enorme i es girà per ajudar-la. Tal era l'obsessió per arribar a dalt que no s'adonaren de la presència d'un soldat espanyol, que s'havia dirigit cap a aquell indret.

El soldat anava a cavall.

Ningú no havia de sortir amb vida del poblat.

Controlava el perímetre.

Només uns segons.

El temps s'aturà.

El soldat projectà des de lluny la pica, fent diana a l'esquena de la seva germana. La potent llança espanyola travessà aquell cos fràgil sense problemes. La brutalitat del cop va ser tal, que la va enferrar i es va clavar a la pedra sorrosa, al costat del seu germà.

Un petit cos clavat a la roca.

L'Ismi, ara, la tenia agafada per les dues mans.

La Talca les va estrènyer fort, i en el seu últim alè pronuncià el nom del germà.

—Ismi... —deixà caure el cap enrere. Tot el seu cos es va abandonar sobre aquella roca.

La Talca no tornaria a veure mai més el cel.

Aixecà la mirada per observar com a pocs metres

el soldat espanyol es disposava a baixar del cavall. La ràbia s'havia apoderat de tot el seu cos i, encara que hi perdés la vida, volia venjar aquella mort. Potser moriria, però ara no li importava gens ni mica.

Inexplicablement, però, una energia emergí d'aquella roca i li va immobilitzar les cames; encara que ho volgués amb totes les seves forces, no es podia moure d'allà.

—Ismi... corre... —de la boca de la seva germana, inexplicablement, van brollar unes paraules. Aquella veu, aquella veu... no semblava la de la seva germana.

Amb un moviment ràpid va espremer el cap de Talca contra el seu pit i s'acomiadà. Aquella misteriosa força que l'havia retingut el va alliberar i començà a escalar el turó.

Al cap de pocs instants, ja era lluny de l'abast de qualsevol soldat espanyol.

Des de dalt veié com aquell miserable despenjava el cos que havia deixat sense vida, en retirava la llança i l'abandonava estirat a la pols al peu d'aquella roca roja. Malgrat el casc que portava, creuà una llambregada furtiva amb uns ulls blaus, curulls d'odi i de foscor. Eren el mal. Aquell soldat també l'observava mentre s'escapolia turó amunt.

Sense deixar de mirar aquell vailet, el guerrer donà una puntada de peu al cos de la seva germana, que va rodolar uns metres muntanya avall. Tornà a pujar al cavall i continuà vigilant el perímetre.

Després d'escalar el turó, l'Ismi es girà i mirà l'espectacle que havia deixat a la seva esquena.

Brutalment esfereïdor.